

Skovens dybeste hemmelighed: Er det snart på tide at fortælle, hvor 16 mænd blev dræbt?

Mogens Kjæmpe Jensen begav sig ud på en længere jagt for at finde henrettelsesstedet i Undallslund, og det lykkedes. Viborg Museums Dorte Kook Lyngholm er enig i, at det ikke skal være skjult for offentligheden længere. Foto: Andreas Søndergaard

Selv den mand, der prøvede at holde stedet hemmeligt, er i tvivl om, om han stadig kan finde det. Vi har været på skovtur for at forsøge at dykke ned i historien.

25 aug. 2022 kl. 11:27

Andreas Søndergaard ansn@viborgfolkeblad.dk

Viborg: Mogens Kjæmpe Jensen har brugt så meget tid i Undallslund Plantage, at han både på cykel og til fods må have sat evige aftryk i skovbunden.

I de seneste måneder har han alligevel været der mere end sædvanligt og i et langsommere tempo.

Han har nemlig været på udkig efter netop aftryk: Efter spor, efter tegn. Efter små detaljer, der kunne lede ham i retning af fortiden.

Og han mener at have fundet det.

- Tænk at have løbet rundt 900 gange lige her, hvor mennesker er blevet henrettet. Det er surrealistisk at tænke på, siger han, mens han vandrer afsted.

Mogens Kjæmpe Jensen er bjergbestiger, coach og et konkurrencemenneske, og det var især det gen, der sendte ham på skattejagt i skoven.

Hans fascination af 2. Verdenskrig er stor, og særligt kapitlet, der fulgte efter krigens rædsler, vækker hans passion. For da Danmark atter var frit, blev 46 danskere henrettet for deres gerninger under krigen.

30 blev skudt i København. De 16 øvrige blev skudt i Viborg.

Her i Undallslund Plantage.

Over tre år

Den historie er sådan set fortalt om og om igen, for det er ikke kun den læreruddannede Mogens Kjæmpe Jensen, der finder den fascinerende.

Alligevel er selve henrettelsespladsen ikke tilgængelig for offentligheden, for den er ikke synlig.

Der er ingen skilte, ingen informationstavler, ingen brochurer som udpeger, hvor dette stykke danmarkshistorie fandt sted.

En 20-årig mand, Anders Franz Toft, var den første, som en mørk nat blev kørt fra Viborg Arrest til skoven, hvor han blev bundet fast i et skur og skudt.

Henrettelserne ved Viborg fandt sted i perioden 1946-1949, efter at dødsstraffen var blevet genindført. Med tilbagevirkende kraft vel at mærke.

I Viborg Kommunes brochure om Undallslund-skoven kan man læse, at *"stedet, hvor henrettelserne fandt sted, blev ryddet, og arealet genplantet umiddelbart efter, så ingen ved i dag helt præcist, hvor det skete"*.

I 2013 var folkebladet på pletten sammen med historikeren Henrik Gjøde Nielsen, som netop havde udgivet en bog om Viborg under og efter krigen.

Dorte Kook Lyngholm og Mogens Kjæmpe Jensen foran det sted i Undallslund, hvor staten henrettede 16 dødsdømte danskere. Foto: Andreas Søndergaard

Han vidste, hvor henrettelsespladsen havde været, fortalte han - men ville ikke fortælle det videre. Han frygtede nemlig, at det ville blive misbrugt af folk med sympati for de henrettede, argumenterede han.

Da langt de fleste vidner er døde - eller for gamle til at huske - og når der heller ikke ligger offentligt tilgængelige informationer om den præcise placering - var der altså ikke meget at gøre for historieinteresserede, som selv ønskede at tage åstedet i åsyn.

Netop dét provokerede Mogens Kjæmpe Jensen og hans stædighed, da han tidligere på sommeren blev mindet om den anonyme plet med den dramatiske historie.

Han mener ikke, det kan være rigtigt, at et så historisk sted skal være skjult, og derfor gik jagten ind. Han så på fotos, læste beretninger fra dengang og tog i skoven for at sammenligne kort og terræn.

Lige her

Fra parkeringspladsen på Skivevej trasker han i retning mod naturskolen, men vælger den lange vej til højre, da den deler sig.

Undallslund-skoven er sådan et sted, hvor man hygger sig. Nyder naturen, roen. Lader ungerne lege. Folk suser forbi i stramme shorts på dyre cykler. Det er en legeplads. Men med et meget dystert kapitel et sted.

Og det sted mener Mogens Kjæmpe Jensen altså at have fundet.

Et af de få kendte pejlemærker er, at skydeskuret, hvor henrettelserne fandt sted, i sin tid skulle have stået i en såkaldt tankgrav - altså i et hul.

Da den sidste mand var blevet skudt, valgte man dog at slette sporene ved at fylde tankgraven op. På den måde fik man ironisk nok gjort opmærksom på det. Rundt om er terrænet stadig fyldt med lavninger.

Det, i kombination med, at en af skovens mange gamle bunkere skal ligge i umiddelbar nærhed, var blandt ledetrådene for Mogens Kjæmpe Jensen, som også allierede sig med bekendte, der har været med Viborg Museet på guidet tur. Her kredsede man ifølge dem om området, men uden at udpege det specifikt.

Til sidst følte Mogens Kjæmpe Jensen sig overbevist.

Efter godt 20 minutters vandren stiller han sig et ellers anonymt sted i skovbunden.

That's the spot, siger han så.

Usikker - sikker

Henrik Gjøde Nielsen er ikke så sikker, og da folkebladet kontakter ham igen og viser ham Mogens Kjæmpe Jensens bud, afviser han det - men erkender i samme nu, at han faktisk ikke længere er sikker på, at han selv kan udpege det.

Det er der dog en anden, der kan.

For Dorte Kook Lyngholm har, siden hun blev ansat på Viborg Museum for tre et halvt år siden, gravet sig dybt ned i dette unikke stykke danmarkshistorie, og inden for de seneste år er hun blevet fuldstændig sikker på, hvor henrettelserne fandt sted.

Hun holder guidede ture til stedet, og de er udsolgt på en dag. Hun mærker altså en vild og levende interesse for dette stykke historie. Flere gange er hun blevet opsøgt af folk, som mente at vide, hvor henrettelsesstedet præcist var.

- Og det er aldrig de samme steder, de udpeger, siger Dorte Kook Lyngholm med et overbærende smil.

De mange historieinteresserede og til tider påståelige gæster har aldrig haft ret, men det har Mogens Kjæmpe Jensen denne gang.

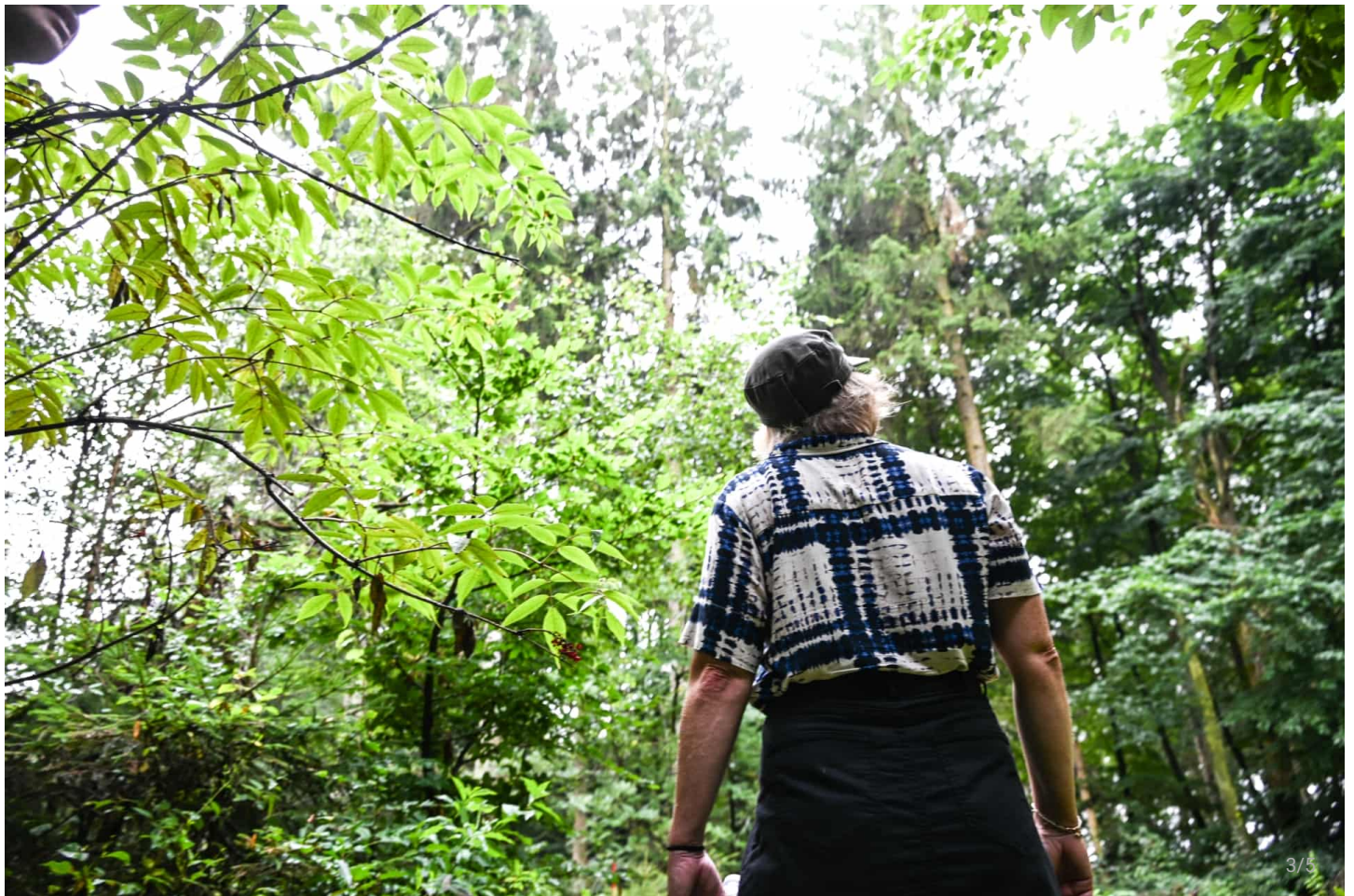
Det viser sig på en senere fælles travetur ud i Undallslund, hvor mysteriet skal opklares.

Et paradoks

Det er blandt andet luftkort, arkæologiske vurderinger og andre kort, der til sammen har gjort Dorte Kook Lyngholm 100 procent sikker på placeringen af det sted, hvor politifolk på statens bestilling skød og dræbte 16 mænd.

Det er ikke kun det, at 16 mennesker måtte lade livet, der gør indtryk.

Dødsfald, drab og dramatik er kun den ene faktor for fascinationen. Den anden er hele diskussionen om dødsstraf. Den slags kan være grobund for mange diskussioner, og det er hele den pærevælling af etik og moral og fortid, som Dorte Kook Lyngholm arbejder med at formidle.

Ifølge Dorte Kook Lyngholm kan nogle af træerne fra krigens tid stadig ses i dag. Tænk, hvad de har været vidner til, funderer hun. Foto: Andreas Søndergaard

Mogens Kjæmpe Jensens håber, at man ved at markere stedet i skoven kan hjælpe med at mindes historien og fastholde samtalen om straf, hævn og demokrati, siger han.

- Man havde ikke henrettet en person i Danmark i fredstiden siden 1892. Så går man ind mere end 50 år senere og genindfører dødsstraffen med tilbagevirkende kraft, fordi man ikke mente, at man ellers havde en straf, der var hård nok. Det er jo et paradoks, når en demokratisk retsstat tager sådan et skridt. Man siger jo, at i jagten på et monster skal man passe på med ikke selv at blive til et, funderer han.

Skovens mulm og mørke

Henrettelserne foregik altid i absolut hemmelighed. Hver af de 16, som blev dømt til døden for landsforræderi i Retten i Viborg, blev indsat i domkirkebyens arresthus, og det blev kendt, at der aftenen før den forestående henrettelse altid var lys i det sydligste cellevindue.

Bag tremmerne her sad fangen, og han skulle ikke have muligheden for at dø for egen hånd. Derfor var han under skarpt opsyn, mens han kunne høre domkirkeklokken ringe de sidste timeslag.

Lyset i cellen havde ikke kun en praktisk funktion. Det blev også kendt i bybilledet som et tavst, men tydeligt signal om, at der denne nat ville køre en konvoj ud fra arresten, hen over brostenene, ud af byen og ind i Undallslund Plantage, hvor landsforræderen i nattens dybe, stille ro blev ført igennem en pigtrådsomkranset indgang og herefter bagbundet til det dertil indrettede skur.

Her faldt nogle ord mellem den dømte og en præst, inden ordren lød.

Gåsehud

Hvert drab blev fulgt op med en kort og konstaterende notits i avisen den næste dag. Så vidste man, at retfærdigheden var sket fyldest.

- Af en eller anden årsag havde man besluttet, at fra man kørte fra arresten, til skuddene lød, skulle der højst gå 17 minutter. Det var lige efter krigen, så man kørte næppe med fuld bundgas ud gennem Engelsborg. Derfor har de vel også kun kunnet nå at køre dem lige derhen, hvor de skulle sættes af. Så stedet måtte altså også ligge let fremkommeligt, forklarer Mogens Kjæmpe Jensen, som har prøvet at cykle turen fra arresten til skoven.

- Det passede nok meget godt tempomæssigt med sådan en gammel bil. Det tog 12-13 minutter, så der var ikke meget mere at give af, når den dømte også skulle bindes og så videre.

Dorte Kook Lyngholm og Mogens Kjæmpe Jensen i Undallslund. Foto: Andreas Søndergaard

Mogens Kjæmpe Jensen beskriver sig selv som ret vedholdende. Han har stået øverst på Mount Everest, men oplevelsen her giver ham alligevel gåsehud.

- Det er så vildt at tænke på, hvad der er sket her. Man kan mærke historiens vingesus.

Han mener, at mange andre bør få den oplevelse.

- For det er så skelsættende en begivenhed, at den ikke må glemmes. Jeg mener, man bør sætte en oplysningstavle op, som fortæller, at det var her, det skete.

Skår i fortællingen

Dorte Kook Lyngholm er enig i, at man som minimum bør gøre det klart for offentligheden, hvor de dramatiske hændelser fandt sted.

- Den her historie skal helt sikkert fortælles, og det kommer vi til at gøre i stor stil, når det nye museum åbner, og jeg tror også, at vi fra museets side snart vil sørge for, at henrettelsesstedet her som minimum er placeret på et kort, så folk kan finde det.

Hun er opmærksom på, at stedet stadig er forbundet med store følelser - nok især fra den ældste nulevende generation.

- Jeg har tit spurgt, hvorfor det er så svært at fortælle om den her historie. Mit bud er, at det er ubekvemt for mange, at man mudrer den ellers så sort/hvide fortælling om, at alle danskere stod sammen og bekæmpede tyskerne. Når man fortæller om landsforrædere, som hjalp tyskerne, med alt hvad de havde i sig, så sætter det skår i den fortælling, og det gider vi ikke at høre, vurderer Dorte Kook Lyngholm, som dog tilføjer:

- Sådan har det i hvert fald været engang. Heldigvis oplever jeg, at vi begynder at kunne tale mere om de nuancer, der er i historien om helte og skurke. Og det her sted er jo virkelig med til at nuancere fortællingen.

Det var herinde bag træerne, at 16 landsforrædere blev henrettet. Foto: Andreas Søndergaard

LÆS OGSÅ